

Architektonický a památkový posudek začlenění plochy občanské vybavenosti v MPZ Nových Hradech do projektu obnovy a rozvoje lázeňství.

Obsah dokumentace:

Úvod

- 1) Krajina
 - 2) Město
 - 3) Památky
 - 4) Parky a zeleň
 - 5) Historie
 - 6) Současnost
 - 7) Problematika místa
 - 8) Doporučení do budoucnosti
- Seznam pramenů a literatury

Následující posudek byl objedнан městem Nové Hradky v září 2005 jako doplňující materiál k územnímu plánu města Nové Hradky z června 2005 (autor Ing.arch.Jaroslav Daněk,Projektový atelier AD s.r.o.,České Budějovice) a především k záměru výstavby Sportovního centra v Nových Hradech,dokumentovanému projektem k územnímu řízení z března 2005 (autor Ing.arch.Jiří Rampas,SP studio s.r.o.Český Krumlov).

Smyslem pořízení následujícího elaborátu je nalézt vhodnou a objektivní argumentaci pro záměr realizace I.etapy rozvoje lázeňského a rekreačního provozu v areálu města Nové Hradky v bezprostřední blízkosti jeho historického jádra pod Jánskou loukou.

Navrhované umístění novostavby Sportovního centra vychází z dlouhodobého záměru města znovu zavést v Nových Hradech lázeňské a přírodně-rekreační podnikání s cílem dlouhodobého,přirozeně udržitelného rozvoje města,doprovázeného kvalitativně vysokou nabídkou služeb a nejrůznějších kulturně-společenských aktivit.

Tento záměr nalezl své klíčové postavení v základním dokumentu městského rozvoje,v Územním plánu a začíná být pomalu naplňován postupným realizováním podmiňujících investic,bez kterých je nemožné uvítat ve městě větší počet ubytovaných lázeňských hostů,ekonomicky zajistit vlastní obyvatele doprovodnými službami v lázeňství a turistickém ruchu a návštěvníkům nabídnout kromě čistého vzduchu,krásné přírody a zajímavých památek i aktivity spojené se sportovně-rekreační formou odpočinku.

Dlouhodobý výhled rozvoje města,orientovaného na základě historických a krajinných podmínek na klimatické lázeňství a rekreaci hojného počtu návštěvníků je dle mého názoru velmi rozumnou a ve svém časovém horizontu i perspektivní zárukou ekonomicky vyvážené budoucnosti.

1) Krajina

Město Nové Hradky leží v chráněné krajinné památkové zóně Novohradsko,vyhlášené roku 1996.Za svůj mimořádný význam vděčí Buquoyům,kteří důmyslnou postupnou činností přetvářeli okolní krajinu,tvořenou přirozenou doubravou v poutavý přírodní park,inspirovaný myšlenkami alpského romantismu,tudorské gotiky a klasicistní velkorysosti podle trianonského vzoru.Za dlouhou dobu nepřerušené kultivace se krajina změnila v mimořádný celek,kteřý byl v nedávné minulosti po 2.světové válce poničen řadou nepromyšlených zásahů,kteřé se až nyní daří pomalu napravovat.

Vyhlášení statutu Chráněné krajinné památkové zóny velkou měrou přispívá k ochraně cenné krajinné kompozice a představuje hlavní záruku pro správný budoucí rozvoj.

Na straně druhé je ale nutno připustit řadu dílčích kultivačních a doplňujících úprav, které mají za příčinu nutnost krajiny dotvářet pro nové využití, vlivem nejrůznějších společensko-politických faktorů diametrálně odlišných od způsobu, jakým byla krajina používána za Buquoyů.

Jde o menší důraz na využití krajiny jako přirozeně obdělávané zemědělské půdy, pastvin a těžby dřeva či nerostů a o naprosto převládající využití krajiny pro lázeňské pobyty, rekreaci a kolektivní či individuální turistiku.

Snahou společnosti je pak obecně pro tyto druhy činností nalézt v rámci daného krajinného rámce odpovídající prostor pro realizaci různých doplňkových nadstaveb, které mají obohatit již existující nabídku ať již přírodních či architektonických hodnot o hodnoty nové, požadované novým způsobem využití stávajícího krajinného prostředí.

Do této kategorie pak spadá i touha města Nové Hradky vybudovat na okraji historického jádra kvalitní sportovní zařízení, doplňující spektrum lázeňských a rekreačních možností v městském prostoru a přitom v docházkové vzdálenosti od náměstí s Rezidencí.

2) Město

Město Nové Hradky je chráněnou městskou památkovou zónou, vyhlášenou roku 1990. Bylo založeno v předpolí raně gotického hradu před rokem 1284 a za Rožmberků po roce 1358 nabylo současnou pravoúhlou pravidelnou formu svého půdorysu. Roku 1620 město získali Buquoyové, kteří v něm vybudovali dva nové zámky, založili klášter servitů a v 19. století velkorysou kompozicí přetvářeli okolní krajinu.

Nové Hradky jsou založeny na protáhlém dominantním návrší se skalnatým výběžkem s hradem a jsou otevřeny dálkovým pohledům ze všech stran.

Město je rozloženo kolem čtvercového náměstí, jehož severovýchodní stranu tvoří Rezidence, východně od ní leží kostel sv. Petra a Pavla s klášterem servitů-služebníků Panny Marie, v západním nároží náměstí leží radnice a jihozápadním směrem hrad s mohutným opevněním. Městské jádro je obklopeno zbytky původních gotických hradeb, mimo které je severovýchodně od městského centra situován empírový zámek s parkem a pohřební novogotická Buquoyovská kaple. V místní části Údolí se nachází rozlehlý krajinářský park při meandrech potoka Stropnice, nazvaný Terčino údolí po své zakladatelce, hraběnce Terezií z Buquoy s bývalými lázněmi a dalšími budovami.

Celé město svou kompozicí představuje velmi hodnotný památkový celek, obohacený mimořádně přitažlivým, uměle dotvořeným přírodním okolím.

I z těchto důvodů je namístě snaha města o obnovu lázeňství a navázání tak na historickou tradici, založenou již v 18. století.

3) Památky

Národní kulturní památkou je od roku 2001 původně strážní hrad, založený pány z Landštejna na ochranu vitorazské obchodní stezky před polovinou 13. století, později za Rožmberků a Buquoyů představovaný renesančně a barokně. Dnes je zde umístěna veřejně přístupná expozice, věnovaná dějinám Novohradska a rodu Buquoyů.

Terčino údolí je navrženo jako Národní kulturní památka pro své mimořádně kvalitní, uměle dotvářené přírodní prostředí s celou řadou historicky a umělecky hodnotných staveb.

Chráněnými kulturními památkami je kromě gotického kostela s barokním areálem kláštera servitů původně renesanční, dnes barokní radnice, dále raně barokní Rezidence, barokní, posléze empírově přestavěný zámek se skleníkem z roku 1715 (!), zbytky gotických hradeb, pohřební novogotická kaple a celá řada dalších objektů a měšťanských budov, převážně renesančních a později upravovaných.

Svým množstvím a stupněm dochování jsou Nové Hrady co se týče památek velmi zajímavým městem a jsou tedy chráněny jako Městská památková zóna. Její hranice vymezuje rozsáhlé území včetně nevhodně využívaných ploch v jižním předpolí empírového zámku. O těchto plochách bude dále v našem Posudku uvažováno jako o místech, která si zasluhují značné úpravy vzhledem ke svému převážně zcela nevyhovujícímu současnému stavu.

4) Parky a zeleň ve městě

Jako nevýznamnější parkovou plochu v nejbližším dotyku se středem města je třeba zmínit zámecký park na severovýchodě v těsném sousedství s empírovým zámkem. Byl vytvořen na místě renesanční zahrady, založené roku 1593 Vilémem z Rožmberka. Svoji zahradu si založil za městem, odděleně od panského domu na náměstí (předchůdce dnešní Rezidence). Za Buquoyů byl v této zahradě vystavěn před rokem 1630 barokní zámek a při něm zřízena okrasná zahrada. V roce 1715 zde byl vytvořen strážný parter se špalíry, vázami a pylony, ale také se skleníkem, jízdárnou a fíkovnou. Přílehlá bažantnice byla okrášlena hvězdicovými průseky a v dalším, 19. století po přestavbě zámku v empírovém stylu byla celá zahrada kolem roku 1810 změněna na krajinářský park a rozšířena.

Nejvýznamějším zásahem, do dneška patrným a obdivovaným, bylo zřízení 8 km dlouhé osy z parku přes bažantnici do lesa Kapinos, zakončené dnes již zříceným obeliskem.

Tento park je v současné době ve městě nepřístupný, patří ke komplexu zámku, využívaného Akademií věd ČR.

Na jižní straně zámku, přes silnici se rozkládá rozlehlá Jánská louka, v jejímž středu je umístěno předimenzované autobusové nádraží, pomník sovětským okupantům (!) s kamennými nástupními plochami a hotel s rozlehlými zpevněnými příjezdy, zásobováním a parkingem. Zbytek louky je zahradnický udržován s kdysi vysazenými výsadbami přerostlých koniferů.

V kontextu servitského kláštera se rozkládá obnovená klášterní zahrada, která je veřejnosti vyjimečně přístupná.

Rozlehlé plochy zeleně dovedou návštěvníky do Terčina údolí, které se rozkládá pod vlastním středověkým městem a navazuje ve svých širších vztazích na Chráněnou krajinnou památkovou zónu Novohradsko.

Zbývá zmínit vlastní náměstí, kde je provedena nehistorická parková úprava s trávničky a květinovou výsadbou, doplněnou solitéry vzrostlých stromů.

5) Historie

Strážní hrad pánů z Landštejna se středověkým městečkem v předhradí byl vystřídán renesanční výstavbou za Rožmberků s velkorysými přestavbami hradu, zárodkem budoucí Rezidence na náměstí a renesančně koncipovanou zahradou za hradbami včetně výstavby pozdně gotického kostela sv. Petra a Pavla s poslední formálně gotickou klenbou v lodi v Čechách (1590).

Za Buquoyů proběhla barokní novostavba zámku s upravenou zahradou v park podle francouzského vzoru, adaptace Rezidence do dnešní raně barokní podoby, novostavba kláštera servitů a celková barokní adaptace dosud renesančního města.

V 19. století byl barokní zámek za hradbami komplexně přestavěn v empírové podobě a zcela přetvořen dosud barokní park v park anglický. Na předpolí zámku je v plánech Vojenského a Josefského katastru zachycena podoba Jánské louky jako plochy bez zakreslení zeleně vyjma alejí podél cest u příkopu městských hradeb a cesty východním směrem. Část jižní plochy Jánské louky byla zřejmě mokřadem, máme-li tak rozumět vodorovným znakům na jednom z plánů. V žádném případě se nikdy nejednalo o parkově či zahradnický komponovanou či upravovanou plochu. Jánská louka byla v 19. století rozlehlou luční plochou, lemovanou

stromořadím a svou prázdnou velikostí na jižní straně empírového zámku vyvažující hustou parkovou úpravu na severní straně zámku.

V této podobě přetrvala zřejmě až do poloviny 20.století,kdy začala být zaplňována nezbytnými funkcemi socialistického města u Železné opony:předimenzovaným autobusovým nádražím,ošklivým hotelem ze 70.let a zejména servilním pomníkem sovětským okupantům z let po roce 1968,nazvaném „Soudržnost“,obklopeným megalomanskou dlážděnou plochou pro potupné oslavy....

Zbytek louky byl nahodile dosázen kosodřevinami,klečemi,tújemi a spontánními nálety.

Takto přetrval do současnosti.

6) Současnost

Novohradsko,zastoupené městem Nové Hrady,usiluje o návrat lázeňství do svého krásného regionu.

Chce navázat na tradici lázeňství barokní doby,spojené s velkolepými poutěmi na Dobrou Vodu a Hojnou Vodu,chce navázat na soukromé Buquoyské lázně v Terčíně údolí a připravuje projekt „Lázně Rezidence“ jako pobočku hlavní budovy lázní pro významné hosty.

Nové Hrady mají několik předpokladů pro úspěch tohoto záměru:

-dostupné a vydatné prameny čisté nekontaminované hlubinné vody

-jedinečnou kvalitní přírodní slatinu,využitelnou pro lokální aplikace rašelinových zábalů v lázeňských procedurách

-dochovanou ekologicky nedotčenou krajinu ve střední Evropě,dochovanou paradoxně díky dlouholeté poválečné izolaci celého regionu jako příhraniční zóny se Železnou oponou

-jedinečnou historicky koncipovanou krajinu s množstvím rozsáhlých lesů a parků

-místní lázeňskou tradici s významnými památkami,spojenými s léčivou silou jedinečné vody

-příznivé klimatické podmínky

-blízký hraniční přechod do Rakouska

Z nejrůznějších hledisek je nezbytné,aby lázeňský a s ním spojený rekreačně-turistický provoz byl celoroční povahy bez vlivu ročních období.

Z tohoto úhlu pohledu se jeví jako nezbytnost výstavba objektů občanské vybavenosti, které mají kromě uspokojování potřeb svých obyvatel především doplnit paletu možností pro rekreaci lázeňských hostů.

Kromě vlastních léčebných procedur,spojených s koupelemi a rašelinovými zábalami je lázeňskou terapií také pohyb,především procházky v upraveném městském a parkovém prostředí,turistické výlety a vycházky.V přechodných a zimních měsících jsou pak ordinovány i jiné pohybové sporty lehčího rehabilitačně-zábavného charakteru,jako plavání, bowling,squash a výhledově tenis.

Tyto potřeby má splnit výstavba sportovně-rekreačního objektu v nejbližší možné vazbě na střed města s náměstím,na kterém je situována Rezidence jako budoucí hlavní lázeňský objekt.

Vzhledem k nutné vazbě tohoto sportovně-rekreačního objektu na historické centrum města z důvodu příznivé docházkové vzdálenosti v rámci léčebných procedur byla Územním plánem jako nejvhodnější lokalita vybrán dolní prostor Jánské louky pod terénní hranou s autobusovým nádražím, které má být prostorově redukováno a celé i výškově minimalizováno.

Architektonickou studii na tento objekt zpracoval v 03/2005 architektonický atelier SP studio s.r.o.,ing.arch.Jiří Rampas.

7) Problematika místa a návrhu

Rozlehlý prostor Jánské louky již dávno není loukou tak,jak bychom si ji představovali a jak ji můžeme tušit při pohledu na staré plány města Nové Hrady z 19.století.

Rozbitost, roztržitost a nevhodnost novodobé poválečné zástavby, umístované bez jasného konceptu a znalosti místa a jeho historie vedla k nepřehlednému stavu, korunovanému dosud stojícím pomníkem naší sovětské poroby... Milosrdná, udržovaná a přesto nevhodná zeleň je jen kulisou tomuto smutnému a neuchopenému místu, přes které se jen prochází směry „odněkud někam“ a kde se nezůstává.

Za této situace představuje zmíněný architektonický návrh zřetelný koncept, deklarovaný navíc vcelku kvalitní architekturou a jasným názorem na místo a jeho budoucí rozvoj, zmíněný navrhovanou etapizací.

Přináší náplň místu na jižním okraji Jánské louky, respektuje dle svých možností stávající vzrostlou zeleň a zapouští pod terénní vlnu objem budovy se sportovišti a bazénem, přičemž vyčnívající část je v kamenném kvalitním pohledovém materiálu a se soudobým, střízlivým detailem. Navíc přináší pozitivní názor na redukci stávajícího autobusového nádraží a reaguje v omezeném rozsahu na nezbytnost okolních parkovacích ploch.

Současná zeleň bude v maximální míře ochráněna, opravena a doplněna v parkovou plochu se zřetelem na možnost budoucí realizace 2 tenisových kurtů.

Návrh na využití Jánské louky byl projednán v rámci konceptu územního plánu města Nové Hrady v 04/1994 s tehdy Památkovým ústavem České Budějovice s doporučením, aby z hlediska památkové péče byly na ploše Jánské louky umístěna nová parkoviště (!) pod autobusovým nádražím a další plochy pro auta zříditi u ponechaného památníku „Soudržnosti“ v těsném sousedství přes silnici s empírovým Novým zámkem.

Ve světle těchto doporučení je vhodné konstatovat, že současná architektonická studie na výstavbu sportovního objektu představuje kvalitativně zásadní změnu oproti stavu před cca 10 lety s doporučením na navrhování rozsáhlých parkovišť.....

Nechápu v této situaci odmítavé stanovisko NPÚ z 06/2005 k této studii již v zárodku při zpracování nového konceptu Územního plánu, kde důvodem zamítnutí je konstatování, že prostor Jánské louky představuje parkovou zeleň propojující se s Novým zámkem a že celý prostor má být ve svém důsledku nedotknutelný ve své současné podobě. Dalšími důvody jsou vazby Jánské louky na jádro města s hradebním systémem a na klášter a především fakt, že pozemek je v území městské památkové zóny..... No ano, je, ale je ve stavu, který nedělá ve svém kontextu a především potenciálu dobré vysvědčení pro statut památkové zóny. Nelze odmítnout kvalitní obsah i formu jen proto, že je to myšlenka nová a že se stávající prostředí změní, byť se nalézá v hranicích chráněné zóny. Je nutné nahlédnout za bezprostřední návrh a vidět souvislosti v širším kontextu celého města a jeho okolí - a tam je zřetelné, že plocha je dobře vybrána a že námět je na dané území vhodný.

Věřím, že po realizaci tohoto návrhu bude město Nové Hrady obohaceno ve svém historickém intravilánu o velmi potřebné zařízení, přinášející kromě sportovního a rekreačního využití a prosperity pro svůj budoucí lázeňský rozvoj i kvalitu soudobé a přitom střídme architektury. Město získá ve svém půdorysu kromě nesporných historických památek, „Místo“, kam je příjemné chodit a které je „ve městě.“

Navrhuji navíc po zevrubné prohlídce místa a po seznámení se s historickými okolnostmi jeho geneze další zásahy, které by konkrétnímu místu Jánské louky a v širším důsledku celému městu Nové Hrady mohly dle mého názoru přinést pozitivní přínos.

8) Doporučení do budoucnosti

Jednoznačnou prioritou v daném území by dle mého názoru mělo býti napravení několika chyb, které se v ploše Jánské louky a jejím okolí v minulosti staly a bez jejichž odstranění nelze hovořit o statutu lázeňství a o chráněné městské památkové zóně.

Jde o: garáže, autobusové nádraží, hotel, pomník a jeho okolí.

Pauperitní a havarijní garáže se roztahují podél silnice u hradebního příkopu v přímé pohledové vazbě na východní frontu kláštera s kostelem a představují „bránu“ do městského jádra při průchodu z prostoru Jánské louky.

Jediným řešením jejich stavu je plošná demolice bez náhrady s následnou rehabilitací původního okraje hradebního příkopu, kde se nacházejí malé zahrádkářské kolonie.

Autobusové nádraží bude dle zmíněné studie zcela přestavěno a minimalizováno, není asi vhodnějšího místa pro jeho umístění, doporučil bych užší vazbu na budoucí sportovní objekt se snahou o vizuální „sloučení“ obou staveb.

V horní, severní části Jánské louky je nevhodný objekt hotelu, který lze např. formou zateplení fasád zcela architektonicky změnit k lepšímu, neboť nepředpokládám, že by bylo možné celý areál i s komunikacemi odstranit a rehabilitovat louku.

To lze ale u ostudného pomníku „Soudržnosti“, kde navrhuji jeho odstranění do lapidária či prodej a návrat celé megalomanské dlážděné plochy do původního stavu luční plochy jako z 19. století, doložené plánem. Terén navrhuji svahovat dle přirozeného sklonu a zpřehlednit tak celou plochu od jižního průčelí Nového zámku až k autobusovému nádraží a budoucí sportovní stavbě. Tuto novou „Jánskou louku“ obklopit po svém obvodu stromořadími a doplnit tak koncept parkových ploch u zámku do romantického stavu z 19. století. Tím se i nově architektonizovaný hotel a ostatní objekty dostanou mimo zorný úhel zámeckého areálu.

Důsledným udržováním stromořadí se pak stane, že i památkově chráněný skleník v areálu zámku bude spíše méně viditelnou součástí památky zámku, neboť jeho modernizovaný současný vzhled je spíše karikaturou památky než autentickou stavbou s ochrany hodnou hodnotou.....

Seznam pramenů a literatury:

Josefínské mapování, Stadt Gratzen, 19. století

Stabilní katastr, Stadt Gratzen, 1826, SÚA Praha

Koncept Územního plánu Nové Hrady, 1994, Ing. arch. Daněk

Územní plán města Nové Hrady, 06/2005, Ing. arch. Daněk

Sportovní centrum Nové Hrady, I. etapa, dokumentace pro územní řízení, 03/2005,
Ing. arch. Rampas

Umělecké památky Čech 2, kolektiv AV ČR, Praha 1978

Panská sídla jižních Čech, Pavel Koblasa, Daniel Kovář, České Budějovice 2003

Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, B. Pacáková, J. Petruš, D. Riedl, Praha 1999

Památky - Nové Hrady, M. Havlová, Plzeň 2002

Atlas památek Česká republika, Karel Kuča, Praha 2002

Místopis Novohradských hor, Pavel Koblasa, České Budějovice 2001

Kraj trojí tváře, Borovansko, Trhosvinensko, Novohradsko, České Budějovice 2003